

Virginia Satir'in Aile Terapisi Modelinin ve Tekniklerinin Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bir Mercekle Ele Alınması

Considering Virginia Satir's Family Therapy Model and Techniques Through a Gender-Sensitive Lens

Doç. Dr. Hande ALBAYRAK ¹

Öz

Geleneksel aile yapısı içerisinde kadının eşitsiz konumunu gözetmeyen aile terapisi alanı, feministler tarafından eleştirilmektedir. Bu eleştiriler doğrultusunda çeşitli aile terapisi modelleri incelenmeye başlanmıştır. Bu modellerden yaygın olarak kullanılan Virginia Satir'in aile terapisi modeli ise, toplumsal cinsiyeti konumlandırma biçimi ve feminist bir terapi inşa etmeye yönelik ilgisizliği nedeniyle eleştirilmektedir. Bu eleştirilerin yanı sıra modelin feminist yaklaşımla ortak paydalarının olduğu da ifade edilmektedir. Literatürdeki bu ifadelerden yola çıkarak çalışmada Satir'in aile terapisi modelinde toplumsal cinsiyetin bir bağlam olarak dikkate nasıl ele alınabileceği ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir uygulamanın nasıl tasarlanabileceği soruları üzerinde durulmuştur. Çalışmada herhangi bir terapi modelinin nasıl kullanılacağına uygulayıcıların bakış açısı ve kendisini nerede konumlandığıyla ilgili olduğu düşüncesinden hareket edilmiştir. Bu doğrultuda yapılan derleme çalışmasında öncelikle Virginia Satir'in aile terapisi modeli ve teknikleri ayrıntılı olarak sunulmuş, ardından bu model ve tekniklerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla uygulamada nasıl yorumlanabileceğine dair örnekler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Virginia Satir, değişim modeli, terapi teknikleri, toplumsal cinsiyet, feminist bilgilendirilmiş aile terapisi.

Makale Türü: Derleme

Abstract

The field of family therapy, which does not consider the unequal position of women in the traditional family structure, is criticized by feminists. In accordance with these criticisms, various family therapy models have begun to be examined. Virginia Satir's family therapy model, which is widely used among these models, has been criticized for its gender positioning and indifference to constructing a feminist therapy. In addition to these criticisms, it is also stated that the model has common denominators with the feminist approach. Based on these statements in the literature, this study focuses on the questions of how gender can be considered as a context and how a gender-sensitive practice can be designed in Satir's family therapy model. This study is based on the idea that how to use any therapy model is related to the practitioners' perspective and where they position themselves. In this review, firstly, Virginia Satir's family therapy model and techniques are presented in detail, and secondly examples of how these models and techniques can be interpreted in practice with a gender-sensitive approach are given.

Keywords: Virginia Satir, change model, therapy techniques, gender, feminist informed family therapy.

Paper Type: Review

Giriş

¹Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, hande.albayrak@kocaeli.edu.tr.

Aile terapisi uygulamaları 1950'lerde sosyal hizmet, psikiyatri ve klinik psikoloji disiplinlerinin içerisinde ortaya çıkarken (Carr, 2006, s. 50), aile terapisine yönelik feminist meydan okumalar ve eleştiriler 1970'lerin sonlarında başlamıştır. Bu eleştirilerde aile yapısında kadınlar üzerinde eşitsizlik ve baskı yaratan birçok durum olması ve bunların terapi sürecinde dikkate alınmaması üzerine yoğunlaşmıştır. Günümüzde ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair konular aile terapilerinde daha sık gündeme alınmaktadır. Örneğin Türkiye'de terapistlerle yapılan bir çalışmada seanslarda tartışılan bu konular gelir, kadının bedeni, davranış ve kıyafeti ve sosyal yaşamı üzerinde erkeğin kontrolü, ev içi sorumluluklar ve çocuk bakımı olarak sıralanmıştır (Kılıçer vd., 2020). Tartışılan bu konular, eşitsizliğin yarattığı sorunların dile getirildiğini ve çiftlerin ilişki tatmininde toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde ilişki geliştirilmesinin önemli olduğunu göstermektedir. Örneğin ailelerle yapılan bir çalışmada evli kadın ve erkeklerin ilişki tatmininin ev ve ebeveynlik rolleri etrafındaki ilişki eşitliği ile pozitif olarak ilişkilendirildiği ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından eşitlikçi ilişkilerin çiftler için olumlu etkileri olduğu görülmüştür (Akgül-Gök ve İl, 2017). Ailelerle yapılan çalışmalar da aile ve evlilik kurumu içerisinde yaşanan sorunlara yaklaşımda toplumsal cinsiyete duyarlı bir modelin izlenmesinin önemini göstermektedir.

Bu çalışmada aile terapilerinde toplumsal cinsiyet bağlamının gözetilmesinin öneminden hareket edilerek Virginia Satir'in aile terapisi modeli üzerinden toplumsal cinsiyete duyarlı bir uygulamanın nasıl olabileceğine dair örnek sunmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada öncelikle toplumsal cinsiyete duyarlı / feminist bilgilendirilmiş aile terapisi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ardından feminist eleştirilerin aile terapisi alanında yaygınlaşmaya başladığı 1980'lerin sonlarında ortaya çıkan ve 2000'lerde Satir Dönüşümsel Sistemik Terapi adı ile yaygınlığını hala sürdüren Virginia Satir (1916-1988)'in değişim modeli ve teknikleri hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmuş ve çeşitli örneklerle uygulamanın toplumsal cinsiyete duyarlı bir perspektifle nasıl yorumlanabileceği üzerinde durulmuştur.

1. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı / Feminist Bilgilendirilmiş Aile Terapisi ve Virginia Satir

Feminist bir bakış açısıyla geleneksel aile yapısı, aile içinde kadının eşit olmayan konumu nedeniyle sistematik sosyal adaletsizliği deneyimlediği birincil alan olarak görülmektedir. Geleneksel aile yaşantısının erkekler ve çocuklar için yararlı olduğu ve bu yararın aslında kadınların aile içinde ekonomik, sosyal, cinsel ve psikolojik olarak baskılanmaları sonucunda oluştuğu iddia edilmektedir (Pilalis ve Anderton, 1986). 1970'lerde aile yapısındaki cinsiyete dayalı eşitsizlik ve adaletsizliğin görülmesi ve terapilerde bu eşitsiz yapının dikkate alınması ile ilgili feminist uyanış literatürde yerini almaya başlamıştır. Bu uyanışın önemini Virginia Goldner'ın şu ifadesi açıklamaktadır. "Ailelerle klinik açıdan çalışırken, en azından kadınları (ve dolayısıyla aileleri) toksik bağlılık ve suçlama döngülerine hapseden düşünce yapılarının ve iktidar yapılanmasının nasıl bir parçası olduğumuzu ve bunlarla mücadele etmenin ne anlama geleceğini bilmeliyiz." (1985, s. 44-45 akt: Featherstone, 1996). Aile terapisindeki feminist uyanışa ve terapistin yaklaşımına ilişkin 1978 yılında ilk makaleyi kaleme alan Rachel T. Hare-Mustin (2003, s. xiii)'in "kişisel olan politiktir" ilkesini destekleyen şu sözleri önemli bir temel sağlamaktadır: "Tüm terapi politiktir, ya statükoyu destekler ya da statükoya meydan okur. ...Terapistler tarafsız olduklarını iddia edebilirler, ancak tarafsızlık her zaman statükoyu destekler." (akt: Goodrich ve Silverstein, 2005). Buna göre terapistler, erkek egemen sistemin, geleneksel aile yapısının ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bireylerin yaşamlarında yarattığı sorunları görmezden gelirlerse statükoyu destekleyen tarafta olacaklardır. Terapistin rolünün vurgulanmasındaki bu kavramsal dönüşüm önemli bir gösterge olarak ele alınmalıdır.

Aile terapisi ve feminizm üzerine literatürde öncelikli olarak "feminist aile terapisi" kavramı kullanılmaya başlamış, ancak bunun yerine şimdilerde geleneksel aile terapisi alanının feminist eleştirisi bağlamında "feminist bilgilendirilmiş aile terapisi" ve "aile terapisinde feminist yaklaşım" gibi terimler kullanılmaya başlamıştır (Walters, 1990 akt: Freeman, 1999). Bu kapsamda feminist bilgilendirilmiş aile terapisi, özel bir sistem değil de halihazırda var olan terapi

biçimlerine uygulanabilecek temel ilkeler ve değerler bağlamında bir yönelim olarak tanımlanabilir. Aile terapisine yönelik feminist bilgilendirilmiş bir yaklaşımda gereklilikleri ise Freeman (2000) şöyle sıralamıştır: 1) toplumsal cinsiyete dayalı olarak şekillendirilmiş dünyanın gerçekliğini tanımak, 2) toplumsal cinsiyetin birey ve aile yaşamının organizasyonunda temel bir yapı olarak nasıl konumlandığının anlaşılması ve bunun önemli bir değişken olarak ele alınmasını sağlamak ve 3) aile ile çalışmada toplumsal cinsiyete duyarlı bir müdahalenin tasarlanması ve uygulanması. Aile terapisinin feminist bilgilendirilmiş veya toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla nasıl olabileceği konusunda literatürün gözden geçirilmesi sonucunda ise şu bileşenler öne çıkarılmıştır (Freeman, 1999).

1. Aile içinde kadın ve erkeğin yaşamlarını, davranışlarını ve deneyimlerini şekillendiren sosyal, politik, ekonomik ve tarihsel bağlamın etkilerinin tanınması,
2. Toplumsal cinsiyetin dünyamızda ve ailelerde merkezi bir yerde konumlandığını anlamak ve toplumsal cinsiyetin kadınların ve erkeklerin yaşam deneyimlerini belirlemede nasıl önemli bir rol oynadığına dair bir anlayışa sahip olmak,
3. Cinsiyet rollerine dayalı sosyalizasyonun anlaşılması,
4. Kadınların deneyimlerinin değersizleştirilmesine katkıda bulunan terapi uygulamalarının, dayandıkları teorik yapıların eleştirilmesi ve kadınların sosyalizasyonun bir sonucu olan davranışlarının içsel zayıflık, pasiflik veya mazoşizmin belirtileri olarak görülmesinin eleştirilmesi,
5. Kadının sesine ve deneyimlerine, erkek sesleri ve deneyimleriyle eşit şekilde değer veren bir terapi,
6. Toplumdaki ve ailelerdeki toplumsal cinsiyet temelli güç eşitsizlikleri hakkında bir farkındalık,
7. Kadın ve erkek danışanların önceden belirlenmiş cinsiyet rollerinin ötesine geçerek seçim yapabilecekleri rollere geçmelerine imkan veren güçlendirmeye vurgu,
8. Ailelerdeki eşitlikçi ilişkilere vurgu, yani kadın ve erkek eşitliği vizyonu,
9. Terapistlerle aileler arasındaki eşitlikçi ilişkilere vurgu yaparak terapötik ilişkide gücün gizemini çözmeye.

Aile terapisine yönelik feminist eleştirilerle ve feminist bir yaklaşımla aile terapisi inşa etme girişimleriyle birlikte birçok aile terapisi modeli incelenmeye başlanmıştır. Ardından ise literatüre feminist bilgilendirilmiş aile terapisi kavramı girmiştir. Bu çalışmada ise feminist bilgilendirilmiş aile terapisinin var olan terapi modellerine yönelik sunduğu temel ilkeler ve değerlerden ve herhangi bir terapi modelinin nasıl kullanılacağına uygulayıcıların bakış açısı ve kendisini nerede konumlandığıyla ilgili olduğu düşüncesinden hareket edilerek toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımla bir aile terapisi modelinin nasıl ele alınabileceği ortaya koyulmak istenmiştir. Aile terapisi modelleri arasında Virginia Satir, modeli ile geleneksel aile terapisi alanı erkeklerin egemenliğinde ilerlemekteyken öncü bir kadın olmayı başarabilmiş olması bakımından feminist eleştirilerde ayrıca öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmada modelin seçilmesinde Satir'in aile terapisi modelinin günümüzde hala yaygın olarak kullanılması etkili olmuştur. Satir'in akademik ilerleyişine bakıldığında 1948'de sosyal hizmet master programını Chicago Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra ailelerle yaptığı çalışmalarla aile terapisi alanının kurucu annesi olarak anılmaya başladığı vurgulanmaktadır (Freeman, 1999). Ancak Satir feminist terapi yerine tüm bireyler için "birey olmayı (personhood)" inşa etmeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Bu yüzden Luepnitz (1988), Virginia Satir'in aile terapisi değişim modelini, toplumsal cinsiyeti konumlandırması ve feminist bir terapi inşa etmeye yönelik görüşteki ilgisizliği nedeniyle özellikle eleştirmiştir. Bu eleştirinin haklı dayanakları Satir'in birey olmanın önünde engel oluşturan cinsiyet eşitsizliklerine çalışmalarında dikkat ettiği görülmektedir. Bu durumu Luepnitz

(1988) Satir'in çalışmasının feminizmle ortak paydasının bulunduğu çeşitli yönlerini vurgularken ifade etmiştir. Bu ortak paydalar özetle şöyle sıralanabilir: 1) Satir'in yardım ilişkisinin terapinin özünü oluşturduğuna olan inancı, 2) kadınların kamusal ve özel alanda başarılı olmalarını destekleyerek ve erkeklerin ise tecrübelerini ve duygularını ifade etmelerine yardım ederek terapide toplumsal cinsiyet rollerini aşmalarına yardımcı olması, 3) Satir'in aile terapisinde kadınların erkeklerden daha fazla suçlandığına olan inancı (Luepnitz, 1988, s. 53-54). Bu eleştiriler ve ortak paydaları daha iyi anlayabilmek için Satir'in modeline ayrıntılı olarak bakmak gereklidir.

2. Yöntem

Bu çalışma aile terapisinde toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımın önemini ve bir örnek olarak Satir modelinin ve tekniklerinin toplumsal cinsiyete duyarlı bir mercekle nasıl anlaşılabilirliğini ve kullanılabilirliğini ortaya koyma çabası içerisindedir. Bu çalışmada bir terapi modelinin nasıl kullanılacağına uygulayıcının bakış açısı ile ilgili olduğu fikrinden hareket edilmiştir.

Bu amaca yönelik olarak, toplumsal cinsiyeti merkeze alan feminist bilgilendirilmiş aile terapisti ve Satir modeli ve teknikleri ile ilgili yapılan çalışmalardan yararlanılmış, ulusal ve uluslararası literatür taranmıştır.

Bu kapsamda öncelikle toplumsal cinsiyeti merkeze alan feminist bilgilendirilmiş aile terapisti anlayışına dair bilgiler verilmiştir. Ardından Satir modeli ve teknikleri tanıtılmıştır. Çalışmanın bu kısmında feminist bilgilendirilmiş aile terapisti uygulayıcılarının bu modeli nasıl kullandıklarına dair bilgilere ve örneklere yer verilerek, toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla Satir modelinin ve tekniklerinin nasıl ele alınabileceği üzerinde durulmuştur.

3. Satir'in Değişim Modeline Toplumsal Cinsiyet Merceğinden Bir Bakış

Virginia Satir'in aile terapisti modeline, insana ve değişime dair inancının nasıl olduğunun anlaşılması ile başlanmalıdır. Yaşantısal aile terapisindeki başlıca modellerden biri olan Satir modelinde hümanistik gelenek içinde çalışılır. Buna göre yeterli destek sağlanır ve baskıcı toplumsal denetimler en aza indirilirse, çocukların doğuştan gelen kendilerini gerçekleştirme ihtiyaçlarını sağlıklı yollarla geliştirebilecekleri varsayılır (Carr, 2006). Feminist bir perspektiften bu açıklama özellikle ataerkil toplumlarda kadınların ikincil statüde bırakılarak kendini gerçekleştirmesinin ve güçlenmesinin önündeki engellere vurgu olarak düşünülmelidir.

Satir insanı, özünde iyi ve pozitif modelleme, cesaretlendirme ve yetiştirme yoluyla kişisel gelişim sağlamaya muktedir olarak görmüştür. Satir pek çok insanın kapalı, hiyerarşik bir tehdit ve ödüle dayalı varoluş modeli altında yaşadığına inanıyordu. Bu varoluş modelinde insanlık doğası gereği kötü olarak görülmektedir. İnsanları doğru davranışa yönlendirebilmek için ceza yerine kısıtlamalara ve kurallara ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir (Satir, 2001; Smith, 2002; Wretman, 2015). Bunun aksine, Satir, bireylerin benzersiz niteliklerine ve bakış açılarına değer veren, açık, işlevsel sistemler aracılığıyla değişimi destekleyen eşitlikçi bir tohum modelini benimsemiştir. Bu benzersiz niteliklerin değerlendirilmesi, sırasıyla kişisel gelişimin ve başkalarıyla başarılı ilişkilerin temeli olan bireysel umut, kabul ve kendine değer verme ile sağlanmış olur. Hümanist yaklaşım çerçevesinde insanın doğası ve değişimi hakkında daha olumlu bir bakış açısı ve sosyal ve sembolik öğrenme yoluyla insanın değişim yeteneğine sahip oldukları düşünülür. Satir bu sembolik deneyimi derinleştirmenin yolu olarak metaforları kullanırken, sosyal deneyimi ise terapist ve danışan arasındaki etkileşimsel bir alışveriş olarak ele almıştır. Buna göre bu iki deneyim, insanların kendilerinin başka türlü keşfedilemeyecek bir bölümüyle bağlantı kurabilmesi anlamında etkileşimin değerli parçalarıdır (Sayles, 2002). Değişimin güvenli, güven veren ve kabul eden bir ortamda yapıldığı (Satir, Banmen, Gerber ve Gomori, 1991) belirten Satir, değişimi beraberinde getiren dönüşüm sürecinin gerçekleşebileceği güvenli ve kabul edici bir ortamı yaratmada usta olarak adlandırılmaktadır (Lum, 2008). Bu ortamın sağlanması ve terapistle etkileşimsel alışveriş konusunda terapistlerin rolü gündeme

gelmektedir. Terapistlerin toplumsal cinsiyet duyarlılığı bu konuda önem kazanmaktadır. Halihazırda bireylerin değişiminde yardımcı olunan bu konuların hemen hemen hepsinin aile içindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili olduğu görülmelidir. Örneğin Carr (2006, s.177) değişim modeli ile yardımcı olunan konuları; bireylere kendi seçimlerini yapmaları, daha fazla sorumluluk almaları, hisleri, düşünceleri ve davranışları arasında uyumu sağlamaları, bitirilmemiş işlerinin çözümü, geçmiş yaşamlarının olumsuz etkisinden uzaklaşarak şimdiki yaşamlarında özgürlük kazanma olarak tanımlamıştır. Terapide bu konulardaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği dikkate alınarak sosyal ve sembolik öğrenmelerle edinilen toplumsal cinsiyet rolleri ve stereotipler üzerinde durulması ve yeni öğrenmelerle aile yapısında eşitliğe dayalı dönüşüm sürecinin gerçekleşebileceği bir ortam yaratılması önemlidir.

Terapi sürecindeki bu dönüşüm için Satir'in dönüşümsel aile terapisi modelinde yaşantısal, sistemik, değişime odaklanma, olumlu yönelim ve terapistin benliği olmak üzere beş temel terapötik unsur bulunmaktadır (Banmen, 2009, s. 17):

- Terapinin yaşantısallığı: Danışan geçmişteki olayların etkisini şimdiki zamanda görebilmektedir. Danışanın geçmiş yaşantısının bugününe negatif etki veren enerjisinin şimdiki yaşam gücünün pozitif enerjisi ile yer değişimi sağlanır.
- Terapinin sistemik olması: Terapide müracaatçının yaşamındaki deneyimlerindeki intrapsişik ve interaktif sistemlerin içerisinde çalışmalıdır. İntrapsişik sistem; sistemik bir şekilde birbirleri ile etkileşimde olan bireyin duygularını, algılarını, beklentilerini, özlemlerini ve ruhsal enerjisini içerir. İnteraktif sistemler, kişinin hayatında deneyimlediği geçmiş ve şimdiki zamandaki ilişkilerini içermektedir. İki sistem de birbiriyle etkileşim halindedir. Birinde olan değişim diğeri de etkiler. Bu nedenle, interaktif sistemlerin değişimin ardından intrapsişik sistemde dönüşümsel değişim, enerjik bir değişimdir. Dışsal değişimi sağlamak için içsel dönüşüm etkisi gereklidir.
- Değişime odaklanma: Satir terapisinde dönüşümsel değişim üzerine odaklanır, süreçte sorulan sorular tüm terapi seansları boyunca değişimle ilgilidir. Kendinizi affetmeniz için ne değişmelidir? Danışana, kendi intrapsişik sistemi içinde keşfedilmemiş suları keşfetmesi için bir fırsat verir.
- Olumlu yönelim: Terapist, aktif olarak algıları yeniden çerçevlendirmeye, olanakları yaratmaya, evrensel özlemlerin olumlu mesajlarına kulak vermeye, müracaatçının pozitif yaşam enerjisi ile bağı kurmada yardım etmek için danışanla yakın ilişki kurar.
- Terapistin benliği: Danışanların kendi ruhsal yaşam enerjilerine erişebilmeleri için terapistin uyumu esastır. Terapistler uyumlu olduğunda, danışanlar onları ilgili, kabul eden, şefkatli, samimi, güvenilir ve aktif olarak uğraşan kişiler gibi görürler.

Virginia Satir ailelerle çalışma amacını “insanların yüksek özgüvenli, uyumlu iletişim ve kendi potansiyellerini gerçekleştirebilmek için kaynaklarını kullanarak seçimler yapma becerisine sahip tam bir insan olmalarına yardımcı olmak” olarak ifade etmiştir (Satir vd., 1991). Satir, ailelerin nasıl işlediğini tartışırken, ailelerin günlük yaşam görevlerinde birbirlerine nasıl yardım edebileceklerini veya birbirlerini nasıl engelleyebileceklerine ve bunun cinsiyetle ilgili öğrenmelerle nasıl bağlantılı olabileceğine vurgu yapmıştır (Satir, 2001, s. 271). İnsanın tüm hayatını etkileyen ve şekillendiren toplumsal cinsiyeti bir mercekle ele almak, Satir modeli açısından değişim ve tam insan olmayı sağlama konusunda temel bir yaklaşım olmalıdır. Freeman (1999) çalışmasında Satir'in toplumsal cinsiyete dayalı sosyalizasyonun, stereotiplerin, toplumsal cinsiyet rollerinin ve erkek egemenliğinde yönlendirilen sosyo-ekonomik düzende kadınları baskılayan tarihsel ve ekonomik faktörlerin farkında olduğunu gözler önüne sermektedir. Böyle bir ortamda kadınların ikincil statüde ve olumsuz kendilik algısına, erkeklerin ise ayrıcalıklı olma ve üstünlük algısına sahip bir şekilde yetişmesi olağandır. Bu durumda bireyler özellikle de kadınlar, yüksek özgüvenli ve kendi potansiyellerini gerçekleştirebilme noktasında yeterli

kaynaklara sahip olamadıkları için seçim yapma açısından kısıtlanmakta, Satir'in ifadesi ile tam bir insan olamamaktadırlar. Bu sosyalizasyon içerisinde gerçekleşen evlilik ve aile yaşamında ise kendini gerçekleştirme ihtiyacını karşılama arayışı devam ederken iş bölümü, ev içi sorumluluklar, sosyal yaşam ve çocuk bakımı gibi alanlarda sorunlar yaşanabilmektedir. Bu sorunlara yönelik Satir'in modelinde uygulamalarda Freeman (1999)'ın çalışmasında öne çıkan "toplumsal cinsiyetin kadınların ve erkeklerin yaşam deneyimlerini belirlemede nasıl önemli bir rol oynadığına dair bir anlayışa sahip olma" ve "kadın ve erkek danışanların önceden belirlenmiş cinsiyet rollerinin ötesine geçerek seçim yapabilecekleri rollere geçmelerine imkân veren güçlendirme" konuları üzerinde durulmalıdır.

Satir, gücü ailelerde egemen olan hiyerarşik bir kavram olmaktan uzaklaştırarak yeniden kavramsallaştırmıştır. Bu kavramsallaştırmaya göre güç, bireylerin kendileri için seçim yapabilecekleri ve kendi yaşamlarının sorumluluğunu üstlenebilecekleri bir konumda güçlenmeleri olarak tanımlanabilir. Güçlenme ise bir sağlık ve bütünlük kaynağıdır ve ancak eşit koşullara ve değere sahip bireylerin ilişkisi içerisinde görülebilir (Freeman, 1999). Satir modelinde güçlendirme, toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımla ailedeki güç eşitsizlikleri karşısında bireylerin güçlenmesine destek olma anlamında kullanılmaktadır. Uygulayıcılar bu güçlendirme çalışmasının; bireylerin aile içindeki eşitsizlikleri düzeltmek için nasıl bir ilişki içinde olunması gerektiğine dair seçeneklerini keşfetmelerinde ve kendi seslerine sahip çıkmalarında yardımcı olduğunu dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra güçlendirme çalışmasının, bireylerin tam/bütün bir insan olmalarına ve toplumsal cinsiyet temelli stereotiplerle sınırlı olmayan tam bir yaşam için kapasitelerini optimize ederek tüm kaynaklarını kullanmalarına yardımcı olmayı içerdiğinden bahsetmişlerdir (Freeman, 2000). Satir, hiyerarşik olmayan gücün bu yeniden kavramsallaştırılmasının terapötik ilişkilerde de olması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre bireylerin kendi gücünü keşfetme konusunda yardıma ihtiyaçları vardır ve terapistin rolü ise bireylerin bu güçleri ile temasa geçmelerine yardımcı olmaktır (Satir ve Baldwin, 1983 akt: Freeman, 1999). Görüldüğü üzere Satir'in modelinin temelindeki anlayış ve yer verdiği değişim, umut, kendi seçimlerini yapma, sorumluluk alma, özgürlük kazanma, güçlenme, terapistin danışanın gücünü keşfetmesine yardımcı olması gibi kavramlar feminist yaklaşımla çok uyumludur.

Satir spesifik olarak dönüşümü gerçekleştirmek için değişim modelinde üç özel hedef belirlemiştir (Satir ve Baldwin, 1983 akt: Wretman, 2015). 1) Ailelerin eski hayallerinin gerçekleşmesini sağlamak ve yeni hayaller geliştirmesini sağlamak. Bu hedefin odak noktası ailelere umut vermek ve değişimin mümkün olduğu inancını aşılmasıdır. 2) Bireysel üyelerin ve bir bütün olarak ailenin başa çıkma becerilerini geliştirmek. Terapistin rolü, ailelere problemlerini görmenin yeni yollarını ve stresli durumların üstesinden gelmek için yeni teknikleri öğretmektir. 3) Danışanların, yaşamlarını değiştirebilecek seçimler yapma yeteneğine sahip oldukları gerçeğine uyanmasına yardımcı olmak (Wretman, 2015).

Satir değişim modeli; başlangıçta temas kurma, kaos ve entegrasyon olmak üzere üç geniş aşamada ele alınmıştır (Satir ve Baldwin, 1983 akt: Wretman, 2015). Ayrıntılı olarak ise altı aşamada tanımlanmıştır, ancak meydana gelen değişimi vurgulamak için daha sonra Banmen tarafından "dönüşüm" aşaması eklenerek yedi aşamalı bir süreç ile değişim modeli ele alınmaktadır. Değişim sürecinde yedi aşama: 1) Statüko, 2) Yabancı Unsur, 3) Kaos, 4) Dönüşüm, 5) Entegrasyon 6) Uygulama 7) Yeni Statüko (Satir vd., 1991; Sayles, 2002). Aşağıda bu aşamalar tek tek tanımlanmıştır. Bu değişim modeline dair açıklamalar, aile içindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında ele alınarak aile içindeki güç farklılıklarının ve eşitsizliklerin dönüşmesi bir yol olarak görülmelidir.

Değişim sürecindeki ilk aşama olan "Statüko", sistem içerisindeki denge yeridir. Bu yer genellikle değişim ihtiyacının bilindiği yerdir, çünkü bir kez işe yarayan şey, artık işe yaramamaya başlar. İkinci aşama olan "Yabancı unsur", değişim sürecinin sistem dışından gelen bir yönüdür. Ailede bir çocuğun doğumu gibi bir olay, değişim ihtiyacının gerekli olduğunu hissettiren bu yabancı unsura örnek olarak gösterilebilir (Sayles, 2002). Bu örnek üzerinden

hareket edildiğinde ailede çocuk bakımı konusunda eşler arasındaki sorumluluk paylaşımı eşitsizliği ile aile sistemindeki o ana kadar süregelen denge bozulmuş olur. Çoğu durumda çocuk bakımı kadınların doğurma işlevinin doğal bir sonucu olarak annenin sorumluluğundadır. Dolayısıyla bu eşitsizlik durumu, aile sistemi içinde toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bir sorun olarak değerlendirilmeyen ve dengeli olduğu varsayılan bu iş bölümünde Statükonun güvenliğinden uzaklaşmak zor olabilir. Ancak zamanla dengesizlik artabilir, kaos ve çatışma görülebilir. Sayles (2002)'ın belirttiği gibi statükonun güvenliğinden uzaklaşmak ve o anda gerçek olanı paylaşma riskini almak büyük cesaret ister. Değişimin gerçekleşmesi için güvenli bir bağlam oluşturmak, bir kişi veya aileyle terapötik çalışmanın önemli bir temel yapı taşı olarak güçlü, etkili ve uyumlu bir iletişim yolu sağlar. Bu güvenlik bağlamı oluşturulduktan sonra sistem yumuşamaya başlar ve daha alıcı hale gelir. Sistem içinde yaşayanlar, meydana gelen kalıpları kabul ettikçe, kendilerini beklenti ve inançlarını keşfetme sürecine açtıkça, süreç daha bilinçli hale gelir. Bu gelişme, aile sistemini ailevi Statüko'dan kaçınılmaz Kaos'a doğru hareket ettirir.

Değişim sürecinin “Kaos” aşaması, bu eski başkaldırıları keşfetmenin ve yeni varoluş biçimlerine dönüştürmenin bir yoludur. Kaos olmadan duyguları, algıları, beklentileri ve özelemleri deneyimleme işini başarmak zordur (Sayles, 2002). Birinci aşamada kurulan güven temeline dayanan bu dönem, bireylerin altta yatan sorunlardan dolayı var olan öfke ve acıyı açığa çıkardıkları, rahatlıktan bilinmeyene doğru hareket ettikleri yerdir (Banmen, 1986; Satir, 1983; Wretman, 2015). Kaos, sistemin artık geçmişte sahip olduğu aynı öngörülebilir kalıplarda çalışmadığı ve “dönüşüm” gerektiği anlamına gelir. Terapi bu noktada aile sistemindeki dile getirilmeyen şeylerin konuşulmasına, kaygının azaltılmasına ve belirsizliğin uyum ve mevcudiyetle değişmesine yol açarken, insanları konuyla ilgili daha bilinçli farkındalığa yönlendiren ve seçim için bir yer veya fırsat yaratan olumlu bir motivasyon kaynağı olabilir (Satir vd., 1991). Satir modelinin bu aşaması, duyguların kabul edildiği ve daha önce birçok kişinin hissettiğinden veya deneyimlediğinden daha derin bir düzeyde hissettiği aşamadır. Dönüşüm, işi yapan kişinin benliğiyle derinden bağlantılıdır. Bu değişim, kişiyi öz benliğine yaklaştırır. Dönüşüm evrensel sevilme, kabullenme ve kabul edilme özelemlerinin bireysel “benlik” tarafından karşılanabildiği bir yerdir. Satir modeli bu dönüşüm sürecine buzdağı metaforu üzerinden bakmaktadır (Sayles, 2002). Satir'in değişim modelinin arkasındaki itici güç iki adımda gerçekleşen dönüşümü içermektedir: 1) sistemin (aile veya birey) kendisiyle ilişki kurma şeklindeki değişiklik ve 2) sistemin dünyayla etkileşim şeklindeki değişiklik (Sayles, 2002; Smith, 2002; Wretman, 2015). Değişim modelinin bu dönüşüm süreci toplumsal cinsiyet merceğiyle ele alınabilir. Buna göre birinci adımda ailelerde toplumsal cinsiyet eşitliğine dair bakış açısının gelişmesi için bireylerin öncelikle kendi içselleştirilmiş ataerkil değerleri, düşünceleri ve davranışları üzerinde düşünceleri ve kendileriyle ilişki kurmaları ve bireysel yaşamlarını şekillendirmesi üzerine düşünceleri gereklidir. İkinci adımda dönüşüm olan diğer bireylerle olan ilişkide cinsiyetçi olmayan ve eşitliğe dayalı bir anlayış geliştirilebilir. Yukarıda verilen örnekle devam edildiğinde terapide aile içinde gerçekleşen çocuk bakımının paylaşımı konusunda bir Kaos yaşanmaktadır. Bu kaos özellikle kadının bu eşitsizlik durumuna başkaldırısının bir göstergesi olarak görülebilir. Dolayısıyla bu süreçte terapistin rolü, hissedilenlerin paylaşabildiği bir alan yaratmak ve dönüşüm için eşleri eşit rol paylaşımının önemi konusunda ilgili daha bilinçli farkındalığa yönlendirme olmaktadır. Bu noktada kadın ve erkeğin evlilik, eşler arası iletişim, paylaşım, çocuk bakımı, sorumluluk gibi alanlarda hissettiklerini, beklentilerini, özelemlerini paylaşmaları için alan açmaya çalışılır. Bunun sonucunda ise toplumsal cinsiyetin birey ve aile yaşamının şekillenmesinde temel bir yapı olarak nasıl konumlandığı anlaşılabilir ve aile içerisinde toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklere dair bir bakış açısı edinimi sağlanabilir. Bu noktada toplumsal cinsiyete duyarlı bir aile terapisinin bileşenlerinden *“aile içinde kadın ve erkeğin yaşamlarını, davranışlarını ve deneyimlerini şekillendiren sosyal, politik, ekonomik ve tarihsel bağlamların etkilerinin tanınması; toplumsal cinsiyetin kadınların ve erkeklerin yaşam deneyimlerini belirlemede nasıl önemli bir rol oynadığına dair bir anlayışa*

sahip olmak; cinsiyet rollerine dayalı sosyalizasyonunun anlaşılması; toplumdaki ve ailelerdeki toplumsal cinsiyet temelli güç eşitsizlikleri hakkında bir farkındalık” (Freeman, 1999) sağlanması konuları üzerinde çalışılmalıdır. Ardından terapist, eşlerin bu konunun çözümü için yapabilecekleri seçimleri veya fırsatları göstererek, değişim halinde olacaklara dair bir motivasyon sağlayabilir ve dönüşümün gerçekleşmesi için adımlar atmalarını destekler. Ailedeki güç farklılıkları ve eşitsizliklerin dönüştürülmesinde bireyleri seçim yapabileceği gerçeğine uyandırmak ele alınabilir.

“Entegrasyon ve uygulama” aşamasında ise daha önce yaratılan kaos sonlandırılarak, aile üyeleri eldeki sorunlarla başa çıkmak için yeni fikirler ve stratejiler üzerinde çalışırlar. Kaos’un tersine, bu aşamada umut hâkim olmalıdır (Smith, 2002). Bu yeni deneyimlenen dönüşümün ilgili kısımlarını entegre etmek, insanların yaşarken hissedebilecekleri çatışmayı azaltmalarına ve özgüvene sahip benlik ile yeni bir bağ kurmalarına yardımcı olur. Terapistin bu entegrasyon sürecindeki rolü algılar, duygular, inançlar ve davranışlardaki önemli değişiklikleri tespit etmektir. İleriye doğru bu dönüşüm, insanları daha sağlıklı bir denge olan “Yeni Statüko”ya getirir. Kendini algılamanın yeni bir yolu, insanların yeni daha işlevsel etkileşim yöntemine güvenmeye başladıkları yerde gelişir. Yeni bir benlik imajıyla birlikte umut duygusunun artması ortaya çıkar (Satir vd., 1991). Örnek üzerinden gidildiğinde entegrasyon ve uygulama aşamasında kaos yaratan çocuk bakımının paylaşımı konusu ve bu konunun temelindeki hâkim toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair bakış açısının getirdiği diğer sorunlarla başa çıkmak için sağlanan dönüşüme entegre olmaya çalışılır. Feminist bilgilendirilmiş bir yaklaşımla özellikle ailede toplumsal cinsiyete dayalı eşitliği sağlama noktasında atılan adımların aileye olan yansımalarının değerlendirilmesi gerçekleştirilebilir. Bu, umut ve değişimin sonucunun görülmesini sağlayacaktır. Bu sayede benzer konularda yaşanan çatışmaların azaltılması için yeni fikirler ve stratejiler üzerinde durulur. Yaşanan süreçte eşlerin kendini ve birbirini algılamalarının dönüşümü ile daha sağlıklı bir denge olan Yeni Bir Statüko olarak eşitlikçi bir ilişki biçimi geliştirilmiş olur. Bu biçimiyle toplumsal cinsiyete duyarlı bir aile terapisinin önemli bileşenlerinden biri olan (Freeman, 1999) “ailelerdeki eşitlikçi ilişkilere vurgu, yani kadın ve erkek eşitliği vizyonu” sağlanmış olur.

Freeman (2000)’ın toplumsal cinsiyeti ele alarak Satir modelinin yenilikçi uygulamalarını geliştiren uygulayıcılarla yaptığı çalışmasında uygulayıcılar değişim modelini, diğer olasılıkları ekleyerek toplumsal cinsiyet stereotiplerinin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bireylerin yaşamına etkilerini dönüştürmek için kullandıkları görülmüştür. Freeman (2000)’ın uygulayıcılarla yaptığı çalışmasında üç tema öne çıkmıştır: 1) ailelerin gömülü olduğu sosyal bağlama dikkat etme, 2) toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili eski öğrenmeleri su yüzüne çıkarma ve dönüştürme ve 3) ailelerde eşitlikçi ilişkilerin yaratılmasını kolaylaştırmaya yardımcı olan değişim modeli kullanımlarına toplumsal cinsiyeti dahil etme. Buna göre ilk adım insanların kadın ve erkek olmakla ilgili erken öğrendiklerini ortaya çıkarmalarına yardımcı olmayı içerir. Bu bilgiler farkındalık düzeyine getirildiğinde, yani aleni hale getirildiğinde, insanların ailelerinde toplumsal cinsiyet hakkında öğrendiklerinin mevcut ilişkilerini etkilemeyi nasıl sürdürdüğünü düşünebilirler. Terapistler, bu erken öğrenmeleri ve bunların günümüzdeki etkilerini belirledikten sonra, danışanlara, toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki bu erken öğrenmeleri değiştirmek isteyip istemediklerine ve nasıl değiştireceklerine karar vermelerine yardımcı olur. Bu, ilişki içinde olmanın yeni yollarını özgürce seçmek için cinsiyet rolü stereotipinin sınırlarının ötesine geçmeyi içerir. Bu eski öğrenmeleri dönüştürme süreci, büyüme modelinin önemli bir bileşenidir ve toplumsal cinsiyet temelli öğrenmelere dikkat etmekten çok daha fazlasını içerir. Buna göre erkekler için bu değişim modelinde yeni olasılıklar, şunları içerebilir: Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarında değişim, duygulara dikkat etme, kendilerini hissetme, duygularını ifade etme ve başkalarıyla duygular yoluyla bağlantı kurmaya izin verme. Kadınlarla ilgili olarak ise bu yeni olasılıklar, duygularına ve ilişkilerin önceliğine gösterdikleri ilgiyi bir güç olarak onaylamayı ve aynı zamanda bilişsel yetenekleri gibi kendilerinin diğer kısımlarıyla tanışmalarına yardımcı olmayı içerebilir. Satir temelli uygulayıcılar, hem kadınlarla hem de erkeklerle benzersiz bir bütün olarak insanın tüm parçalarının kabulünü ve

onurlandırılmasını kolaylaştırmaya çalışırlar. Bu süreçte insanların toplumsal cinsiyet temelli stereotiplerden kaynaklanan zorlamalardan değil, seçimlerinden hareket ederek benzersizliklerini özgürce ifade edebilmelerine izin veren ilişkiler içinde yaşamlarını sürdürme yetkisini kazanmalarına odaklanılır.

4. Satir'in Terapide Kullandığı Teknikler ve Toplumsal Cinsiyet Merceğiyle Satir Tekniklerinin Kullanımı

Satir'in terapi sürecinde kullandığı teknikler metafor kullanımı, kişilik buzdağı metaforu, heykelleştirme ve parçaların partisi, ailenin yeniden yapılandırması, öz mandala olarak sıralanabilir. Çalışmanın bu bölümünde bu teknikler tanıtilerak bunların toplumsal cinsiyete duyarlı bir mercekten nasıl kullanılabileceğine ilişkin bir fikir oluşturmak istenmiştir.

“Metafor kullanımı” Satir'in çalışmalarında sıklıkla yer verdiği tekniklerden biridir. Metaforik bir şekilde iletişim kurulduğunda bilişsel etki alanları birinden diğerine nakletme anlamında birbirine geçirilir, metaforların anlamları ile etkileşim içinde olduğunda bilişsel olarak rüyalarla bağlantı kurulur ve duyguları anlamlandırmayı yeniden gözden geçirme sağlar. Metaforun temel fonksiyonu, yeni oluşan ve mevcut bir düşünce arasında bağ ve köprü kurmaktır. Metaforlar, değişimi gerçekleştiren kişiye şaşırtıcı şekilde güç verir. Satir değişim için metaforların en faydalı müdahalelerden biri olduğuna inanmıştır. Metaforlar sorunun getirdiği bilinçli ve bilinçsiz farkındalıkları ortaya koyar. Satir modelinde buzdağı, mandala, aile haritası, parçaların partisi veya heykelleştirme gibi tarif edilen birçok metafor kullanılmaktadır. Satir'in tekniğini kullanan uygulayıcılar kendi metaforlarını oluşturabilir veya danışanla ürettiği metaforları takip edebilir (Baron, 2009). Metafor kullanımı, sorunların somut bir şekilde ortaya konulmasında uygulayıcıya oldukça yardımcı olan bir araçtır. Bu metaforlar sayesinde danışanın, ilişkileri ve sorunlarını net bir şekilde görmesi, algılaması ve farkındalık kazanması kolaylaşır. Terapist ve danışan istediği gibi süreçte metaforlar geliştirebilir. Bu sayede terapinin, danışanın yaşadığı soruna uygun olarak tekniklerin değiştirildiği görülmektedir.

Metafor kullanımı toplumsal cinsiyete duyarlı veya feminist bilgilendirilmiş bir yaklaşımla insanların hayatlarında toplumsal cinsiyetin (kendilerinin ve diğerlerinin) yaptıklarının anlamların farkına varmaya ve aynı zamanda toplumsal cinsiyetin tüm hayatlarımızı nasıl etkilediği konusundaki farkındalığı ortaya çıkarmaya yardımcı olmayı içerir (Freeman, 2000). Örneğin Satir'in cinsiyet temelli eşitsizlikleri dönüştürmek için terapide kullandığı bir teknik ve bir metafor, insanların boyunu eşitlemektir. Çiftin iletişimlerinde aynı göz seviyesinde olmasını kolaylaştırmak için genellikle bir çiftin daha kısa üyesini, genellikle kadını, bir sandalyede veya taburede oturtur. Satir, bunu iletişimi ve eşitlikçi ilişkiyi geliştirmek için bir metafor olarak kullanmıştır. Daha sonra terapinin odak noktası, metafor yoluyla fiziksel olarak dönüştürdükleri ilişkinin gerçek dönüşümü haline gelir (Freeman, 1999). Benzer şekilde aile içindeki güç farklılıkları ve eşitsizliklere vurgu amaçlı çiftlerin her ikisinin de dönüşümlü olarak göz seviyesinin altında ve üstünde konumlandırılacak şekilde oturtulması ve burada hissedilenlerin ifade edilmesini mümkün kılmak, farkındalık ve empati uyandırma için kullanılabilecek bir diğer teknik olarak örnek verilebilir.

“Kişilik Buzdağı Metaforu” en çok kullanılan metaforlardan bir tanesidir. Kişilik buzdağı metaforunda su çizgisinin üstünde 1) davranış ve 2) baş etme tutumları vardır. Davranışlar görülebilir olduğu için suyun üstündedir. İletişim tutumları ve hayatta kalma tutumları olarak da bilinen başa çıkma tutumları, özellikle kişinin hayatta kalma ve bütünlüğünü tehdit eden veya karşı gelen kişilere karşı davranış ve yanıt verme şeklindedir. Satir'in söylediğine göre tutumlar; suçlamayı, yargılamayı, mantıksal olma ve ilgisiz olmayı kapsar. Suyun altında kişinin iç dünyasında intra-psişik boyutta olanlar vardır. Bunlar; 3) duygular, 4) hisler hakkındaki hisler 5) algılar 6) beklentiler ve 7) özelemlerden oluşur. Diyagramda su çizgisinin altında; en üstte duygular, en altta ise özelemler yer almaktadır. Bu düzenleme ile su çizgisine yakın olan hislerin daha kolay ulaşabileceği ve gözlenebileceği, özelemleri ise daha derinde olmasından kaynaklı

ortaya çıkarmanın ve gözlemlenmenin daha zor olabileceği ifade edilmek istenmiştir. Buzdağının altında bu hislere, algılara, beklentilere ve özlemlere sahip olan evrensel-ruhsal boyutları içeren “Benlik: Ben” vardır. Buzdağının altında ve bütün etrafının çevresinde evrenselliği ve maneviyatı temsil eden okyanus vardır. Kişi, yüzen kişi olarak belirsiz, sınırsız bir şekilde bütün yönleri ulaşan ince güçle evrene bağlı olarak tasvir edilir. Buzdağı metaforuna yakın olan ve en altında bulunan “Benlik: Ben” Evrensellik/Spiritüellik okyanusuna doğrudan bağlıdır (Pidcocke, 2010, s. 127). Buzdağı metaforu aracılığı ile buzdağındaki her bir katman aşama aşama aile üyeleri ile çalışılır ve bu sayede değişim konusunda motivasyon sağlanmış olur. Bu yöntem metaforlarla bir çeşit resim sunarak kişinin hissetme, görme, duyma ve dokunma duygularını aktive ettiği ve beyinde algısal değişiklik yaratan güçlü imajlar yarattığı için etkilidir (Satir vd., 1991; Durak ve Fışiloğlu, 2007, s. 44).

Freeman (2000)'ın çalışmasında buzdağı metaforu, uygulayıcıların özellikle toplumsal cinsiyet temelli kültürel beklentilerin sınırlayıcı ve bağlayıcı etkilerini aşmak için kullandıkları değişim aracı olarak tanımlanmıştır. Örneğin bir terapist, buzdağını, toplumsal beklentiler ve kurallardan etkilenen farklı bireysel inançlar, beklentiler ve özlemler açısından insanların farklılığını ve erkek ve kadın sosyalizasyon süreçlerini ortaya koymak için kullanılabilir. Bunun yanında buzdağı, toplumsal cinsiyetle bağlantılı toplumsal rol beklentileriyle ve buzdağının aşağısında kalan kadın ve erkeklerin iç dünyasındaki deneyimleriyle çalışmak için kullanılmaktadır. Örneğin, bir uygulayıcı, buzdağı metaforunu kullanarak toplumsal cinsiyete dayalı rol beklentilerinin bir bireyin kendine, başkalarına ve dünyaya ilişkin duyguları, algıları, özlemleri ve beklentileri üzerindeki etkisi nedir? sorusunu sormaktadır. Bundan sonra ise, “toplumsal cinsiyet temelli toplumsal beklentilere dayanan bu eski modellere bağlı olmayan toplumdaki kadın-erkek ilişkileri için yeni olasılıklara bakmak” konusuna geçiş yapmaktadır.

“Heykelleştirme ve Parçaların Partisi” teknikleri Satir aile terapisi içinde kişisel gelişime olanak sağlayan temas etme ve eylem odaklı teknikler kapsamında kullanılmaktadır. Bunlardan ilki olan “aile heykelleştirme”, her aile üyesinin aile ilişkilerinin psikolojik temsilinin, diğer aile üyelerinin mekansal olarak pozisyonlarının alınması ve pozunun taklit edilerek üyenin aile içinde var olan içsel yaşamının heykelleştirerek aktarılmasıdır (Carr, 2006, s. 179). Heykelleştirmede danışan yıldız olarak tanımlanmakta ve yıldızın tamamlanmayan, içinde bitiremediği bir durumun veya hikayenin canlandırmasıyla heykelleştirme yapılır. Grup içerisinde yıldız tarafından seçilen bir katılımcının aile üyesinin rolünü üstlenmesi, konu olan aile üyesinin senaryoya uygun pozisyon alınmasıyla tekrar canlandırılmasıdır (Cheung, 1997, s. 337). Aile heykelleri, tartışma yaşanan bir üyenin ailesi tarafından şu anda nasıl algılandığını gösterir ve kişinin bunu fark ederek gelecekte nasıl bir algı çizmek istediği hakkında belki bütün aile üyelerinin tartışmasıyla sonuçlanabilir. Daha sonra benzerlikler ve farklılıklar arasında tartışma olabilir. Örneğin; ailede çocuğun babasının heykelini aileden uzakta duvara dönük bir şekilde çizmesi bir baba için güçlü bir mesaj olduğunun göstergesidir. Bu mesaj açıkça oğlunun babasını aile yaşamına dahil etmediğini ve aynı zamanda daha birçok başka mesajı içerdiğini göstermektedir (Carr, 2006, s. 179). Heykelleştirme tekniğinde danışanın aile üyelerinin nasıl aklında yer ettiğini, kişinin aklındaki görüntünün ilişkileri yansıttığı ve bu görüntü ile baş başa kalıp karşıdaki kişiye aktarılamayan duyguların aktarılması içinde saklanan, söylenmeyenlerin söylenmesiyle kişinin rahatlatılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca kişinin ilişkileri hakkında somut olarak farkındalık kazanması da sağlanır. Heykelleştirme aile içerisinde güç eşitsizliklerinin görülmesi ve bunların dönüştürülmesi için kullanılacak önemli bir teknik olarak ele alınmalıdır. Aile içinde bu eşitsizlikleri düzeltmek için nasıl bir ilişki içinde olunacağına dair seçenekleri genişletme konusunda heykelleştirme önemli bir yol sunar.

Freeman (2000)'ın çalışmasında aile heykeli uygulayıcıların toplumsal cinsiyetle şekillendirilmiş öğrenmelerini su yüzüne çıkarmaya ve dönüştürmeye yardım etmede yararlı olarak tanımladıkları bir araç olarak ifade edilmiştir. Heykelleştirmede, örneğin bir uygulayıcı, “Yapıya ve konuma bakıyorum ve bazen bunu kimin kimle ve kimin kime yakın olduğu gibi toplumsal cinsiyet meseleleri açısından görüyorum. ...Ailenizdeki erkekler böyle mi? diye sorarak

ilişkiyi yorumlamanın bir yolu olarak kullanıyorum.” Başka bir uygulayıcı, “açıkça toplumsal cinsiyete dayalı kalıplar hakkında heykelleştirme yoluyla nasıl fark edip yorum yaptığımı” anlatmıştır. Görünüşe göre ailenizdeki tüm kadınlar yerde ve ailenizdeki tüm erkekler sandalyelerde oturuyor. Bu ne anlama geliyor? Bu neyle ilgilidir?” gibi sorduğu sorularla bunu yaptığını dile getirmiştir.

“**Parçaların partisi**” tekniğinde bir birey üzerinden yapılan bu çalışmada kişinin içinde genellikle bir arada var olan kendisinin farklı yönleri mecazi bir şekilde yansıtıldığı, bazı grup üyelerinin katılımıyla role play yaparak etkileşimin ve kişiliğin parçaları sahneye koyulur. Parçaların partisinde ebeveyn figürlerinin içselleştirilmelerinin ayrı parçaları, ebeveyn figürlerinin bakış açıları veya korkan çocuk, ceza veren ebeveyn gibi kendilerinin geçmişe ait bakış açıları temsil edilir (Carr, 2006, s. 179). Parçaların partisi tekniğinde, yıldızın geçmişinde yüzleşemediği parçaların belirlenmesi ve bu parçalara karakterler bulması (örneğin Buda, Snoopy, Einstein ve Marilyn Monroe gibi) istenir. Daha sonra belirlediği karakterleri onlara özgü sıfatlarla eşleştirmesi (örneğin Buda-yalın, Snopy-komik, Marilyn Monreo-çekici, Einstein-zeki gibi), rolleri oynayacak aile üyelerini seçmesi, karakterlerini oyunlarını belli araçlarla giysilerle ve repliklerle zenginleştirmesi ve karakterlerin bir arada olduğu bir parti ortamı yaratılması istenir. Karakterlerin çatışmaları ve çözüm arayışları, parçaların partisi çalışmasında önemli bir yer tutar. Bu teknik, bireyin inkâr ettiği taraflarını ortaya çıkarmakta ve onları tekrar değerlendirmesine olanak sağlamaktadır (Cheung, 1997; Durak ve Fışiloğlu, 2007, s. 52). Bir başka deyişle parçaların partisi, aile yapılandırması gibi genellikle bireyin önceki yaşamında farkında olmadığı güçlü duygularının harekete geçirilmesidir. Deneyim ve kendine hâkim olma konusunda kişisel gelişim teşvik edilebilir (Carr, 2006, s. 179). Parçaların partisi de yine heykelleştirmede olduğu gibi aile içerisinde güç eşitsizliklerinin görülmesi ve bunların dönüştürülmesi için kullanılabilecek önemli bir teknik olarak ele alınmalıdır. Bu sayede bireylerin aile içerisinde toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerinin görünür kılınması, bunlarla yüzleşilmesi ve dönüştürülmesi konusunda çözüm aranması için yollar bulunmasına yardımcı olabilir.

“**Ailenin yeniden yapılandırması**” çözülmemiş köken aile sorunlarının tanımlanması için temel teknik olarak kullanmıştır. Satir bu tekniği eğitim gruplarında, köken aileden şekillenen bireylerin (köken aile üyelerinin rolünü canlandıran ve heykeli olan grup üyelerinin yardımıyla) yeniden yapılanması ve yeniden deneyimlenen önemli olaylarda kullanmıştır (Carr, 2006, s. 179). Bu teknik erken öğrenmeleri su yüzüne çıkarmak ve dönüştürmek için bir süreç yaratmaktadır. Ailenin yeniden inşası bir müdahaledir. İnsanları kendi ailelerinin tarihsel ve psikolojik matrisine yeniden entegre etmek ve değişim için en önemli hiciv araçlarından biri olarak kendimizi ve ebeveynlerimizi yeni gözlerle görmemize ve böylelikle bugünü ve geleceği yeni bir perspektiften anlamaya olanak sağlar. Bu, kendimize daha fazla imkân ve daha fazla özgürlük tanımayı ve sorumlu olmayı içerir” (Satir vd., 1991, s. 205).

Freeman (2000)’ın çalışmasında uygulayıcılar, kuşaklar arası aile bağlamında kişileri konumlandırdıklarını ve danışanların öğrendiklerini nesilden nesile aktarmalarını görmeyi sağladıklarını ifade etmişlerdir. Bu sayede toplumsal cinsiyete göre şekillendirilen bir nesilden diğerine aktarılan öğrenmelerdeki aile rollerine ve aile kurallarına, toplumsal cinsiyet temelli stereotiplerle bakmaya ve danışanların bu öğrenmeler üzerindeki toplumsal cinsiyetin etkilerini açıkça belirlemelerine yardımcı olunmaktadır. Uygulayıcılar, danışanların bir kadın ya da erkek olarak kimlikleriyle ilgili aile temalarına, danışanlar için toplumsal cinsiyetin nasıl modellendiğine ve mevcut aile ilişkilerinin bu temalardan ve bu modellemeden nasıl etkilendiğine bakmalarına yardım eder. Örneğin “Kadınların bu ailede neyi görmesi, duyması, hissetmesi, düşünmesi, söylemesi, istemesi uygundur ve ne uygun değildir? Bu ailedeki erkekler için uygun olan ve uygun olmayan nedir?” gibi sorular sorularak danışanların aile deneyimlerini yeni bir perspektiften görmelerine yardımcı olmak için kullanılır, böylelikle toplumsal cinsiyet aile yaşamında bir mercekle olarak ele alınır (Freeman, 2000).

Ailenin yeniden yapılandırılmasında “Aile Haritası, Aile Yaşam Kronolojisi, Etkilenme Tekerleği” adı altında 3 teknik kullanılmaktadır. Bu tekniklerden ilki olan Aile Haritası (genogram) dönüşümün sağlanması için kullanılmaktadır. Aile üyelerinden birinin içsel yaşantısındaki olumsuzlukların etkisini çözümlenmek amaçlı diğer aile üyelerinin özellikleri belirlenir. Aile haritasında danışmaya konu olan kişiden bir başka deyişle yıldızdan haritaya dair çeşitli bilgiler alınır. Bunlar; ebeveynlerine ve kardeşlerine ilişkin demografik bilgileri (isimleri, doğum tarihleri ve doğdukları yerler, yaşları ya da ölüm tarihleri ve nedenleri, evlendikleri ve boşandıkları/ayrıldıkları tarih, dini eğilimleri, etnik kökenleri, eğitimleri ve meslekleri), eğer varsa aynı kapsamda eş ve çocuklar hakkında bilgiler, eğer varsa ölen kardeş ya da evlat edinme durumları gibi sıralanabilir. Kişinin köken ailesindeki kişiler ile yetişkin yakınları arasında bağ kurmasının yollarından biridir. Yetişkin biriyle çalışmada kullanılan bu metotta danışanın köken ailesinin haritası çıkarılmaktadır. Aile haritası, şimdiki zaman ve algılanan geçmişin çerçevesini kapsar. Terapötik süreçte ilk olarak olgusal şimdiki zaman üzerine odaklanması, sonra ise algısal geçmişle devam edilmesi tavsiye edilir (Banmen, 2002, s. 13-14).

“*Aile Yaşam Kronolojisi*” tekniğinde ailedeki en yaşlı bireyden başlayıp yıldızın yirmi bir yaşına kadar geçen süredeki aile üyelerinin doğum, ölüm, boşanma, evlenme, evlat edinme, taşınma gibi süreçleri ve aileyi etkileyen savaş, afet, ekonomik kriz gibi önemli olaylar ifade edilir (Durak ve Fışiloğlu, 2007, s. 50). Daha sonra yıldızdan 18 yaşından önceki hayatına dönerek, ebeveynlerine ilişkin belirgin olan olumlu ve olumsuz iki ya da üç sıfatı belirtmesi istenir. Buradaki amaç yıldızın çocukluk deneyiminde ailesini nasıl hatırladığını genel olarak ortaya çıkarmaktır (Banmen, 2002, s. 14-15). Satir, haritada bu kişiler hakkında bilgi aldıktan sonra kişiler arasındaki ilişkileri belirten çizgileri çizer, daha doğrusu üçgenleri oluşturur. Üçgen oluşturulmasındaki amaç aynı anda iki kişinin konuşabilmesinin mümkün olduğunu, üçüncü kişinin dahil olmasıyla ilişkinin seyrinin değiştiğini ifade etmektedir. Üçüncü kişi, iletişimi bozabilir ya da destekleyebilir. Bu yüzden Satir, aile üyeleri arasındaki ilişkiyi belirlerken üçgenler çizer. Ailelerin işleyişini büyük ölçüde bu üçgenler yaklaşımına bağlamaktadır (Satir, 2001, s. 203). Bu üçgenler, a) eğer iki aile üyesi arasındaki ilişki olumsuz bir gidişata sahipse düz kalın bir çizgi, b) eğer stresli, fırtınalı ve düşmanca bir ilişki varsa dalgalı veya çentikli çizgi, c) eğer stres altında bile olumlu ve uyumlu bir ilişki varsa düz ince bir çizgi, d) eğer samimiyetsiz, olumsuz veya umursamaz, ilgisiz bir ilişki varsa kesik çizgiler ile ifade edilmektedir (Banmen, 2002, s. 16). Bu üçgenler toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısıyla ele alındığında, aile üyelerinin ilişkileri, yaklaşımları ve birbirleri üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri öne çıkarılır. Bu sayede danışanın aile içinde çatışmalı, baskıcı ve eşitsiz durumları tespit etmesine ve değişim için harekete geçmesinde farkındalık kazanmasına yardımcı olunabilir.

“*Etkilenme Tekerleği*”nde ise kişi merkeze konularak etrafına diğer kişiler yerleştirilir. Satir vd. (1991) bu çizgilerle bireyin ya da yıldızın çocukluk ve yetişkinlik döneminde entelektüel, duygusal ve fiziksel olarak etkilendiği her insanın belirlenmeye çalışıldığını ifade etmişlerdir. Bu insanlar, yıldızın şu anki tepkilerinin oluşumunda etkili olduğu ve yıldızın bu insanlardan çok şey öğrendiği varsayılan kişilerdir (Durak ve Fışiloğlu, 2007, s. 51).

Aile haritaları, danışanın çocukluk yaşantısından hala çözülmeyen şimdiki koşullarında da farkında olmadığı duygusal yaşantılarının bir kısmının keşfedilmesi konusunda yararlı olmaktadır. Bireyin yaşadığı olaylardan ve derin yaşanmışlıklardan etkilenmesinin ve olumsuz tepki göstermesinin azaltılması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda bireyin kendi içine yönelmesini ve geçmiş yaşamının şimdiki yaşamına müdahalesini görmesi konusunda yardımcı olmaktadır (Banmen, 2002, s. 17). Son aşamada edinilen bilgiler doğrultusunda aile üyeleri birbirlerine karşı düşüncelerini, birbirlerinden beklentilerini, köken ailelerinden getirdiklerini, birbirlerine verdikleri değerleri, koymak istedikleri kuralları ve kendi rolleriyle ilişkili düşünceleri aktardıkları bir süreç yaşar (Durak ve Fışiloğlu, 2007, s. 52).

Satir, danışanlarıyla aile haritalarını oluştururken sık sık aileler ve bireyler üzerindeki cinsiyetle ilgili toplumsal etkilerden bahsetmiştir. Örneğin, 1984 yılında kaydedilen bir konuşmasında birkaç erkek çocuğun olduğu bir ailenin haritasını çıkarırken, "Erkekler çok

değerlidir, bunu bu kültürde de kabul edebiliriz ..." yorumunu yapmıştır (Freeman, 1999). Aile yapılandırmasında ve parçaların partisinde danışanlar çocukluğunda öğrendiği ve içselleştirdiği ilişki kurallarının farkına varmış hale gelirler. Örneğin bu kurallar genellikle "asla soru sormamalıyım" gibi olabilir ve aşırı uçta açıkça söylenen bu kurallarla yetişkinlikte başarılı adaptasyonun sağlanması için uzlaşmaya varılır. Satir, danışanların uyumsuz ilişki kurallarını uyumlu yönlendirici ilkelere dönüştürmeye yardım etmede üç adım sürecini kullanmıştır. İlk adım, "değişim gereklidir, olabilir". İkinci adım, "değişim, hiç ya da her zaman, bazen". Üçüncü adımda "olasılıkların belirlenmesi". Örneğin, "Asla soru sormamalıyım" düşüncesi sonra "Bir şeyleri bilmek istediğim zaman bazen soru sorabilirim" haline gelmektedir (Carr, 2006, s. 180).

"Öz Mandala" Satir'in modellerinin en popüler olanlarından biridir. Mandalada insan bir bütün olarak sekiz alanda tanımlanmıştır. Satir vd. (1991) bu alanları, fiziksel, duygusal, beslenme, entelektüel, duygusal, etkileşimsel, bağlamsal ve spiritüel alanlar olarak belirtmişlerdir. Dengenin ve bütünlüğün algılanmasını desteklediği için bu sekiz alanda öz bakım gereklidir. Satir modeli, öz mandalanın sekiz alanının diğerleri ve kendi içinde uyumun yaratılması ve korunması için önemli olduğunu anlatır. Terapistler şu tarz sorular sormalıdır: "Bireysel meslek yaşamımda dengeyi nasıl koruyabilirim?", "Kendime bakmayı nasıl daha iyi hale getirebilirim?", "Spiritüel yaşamımı nasıl yoksaymışım?", "Yaşamımda sadece birkaç alana odaklandığımda, diğer alanlarda gözden kaçırdığım neler oluyor?" (Lum, 2002, s. 184).

Öz mandalanın sekiz alanının kısa tanımlamaları ve bu alanlar üzerinde durulması gereken sorular şöyle sıralanabilir (Piddocke, 2010, s. 134):

1. Fiziksel: Beden. Bedeni dinleyip ihtiyaçlarını karşılıyor musunuz?
2. Entelektüel: Sol beyin, düşünceler, gerçekler. Ne anlıyorum? Nasıl yeni şeyler öğrenebilirim?
3. Duygusal: Sağ beyin, hisler, sezgi. Duygularımı tanımak ya da onları kabul etmek konusunda ne kadar özgürüm? Kendi duygularıma karşı ne gibi engellemeler koyuyorum?
4. Duyuşsal: kulaklar işitir, gözler görür, burun koku alır, ağız tat alır ve cilt temassal hissi, dokunmayı ve hareketi algılar. Kendimizi görmek, duymak, dokunmak ve koklamak konusunda ne kadar özgür hissediyoruz?
5. Etkileşimsel: Kendi ve diğerleri arasındaki iletişim ve kendi ve kendi arasındaki iletişim. Farklı ilişkilerimizi nitelik olarak nasıl değerlendiriyoruz?
6. Beslenme: Mideye alınan katılar ve sıvılar. Bedenimizi iyi besliyor muyuz?
7. Bağlamsal: Renkler, sesler, ışıklar, hava, ateş, şekiller, hareketler, uzay ve zaman. Etraftaki nesnelere, renklerin durumları, sıcaklığı, ışık rengi, havanın durumu yaşadığımız ortamı algılamamızda nasıl etkisi vardır?
8. Spiritüel: Yaşamın anlamı ile kişinin ilişkisi, ruh, ruhani, yaşam gücü. Güncel hayatımızda spiritüel bağlantılarımızı kullanıyor muyuz?

Öz mandaladaki sekiz alanın kişinin bütünlüğü ve dengesiyle ilişkili olduğunu, bu alanlardan birinin ihmal edilmesi durumunda kişinin dengesinin bozulabileceği ve hayatında sorunlara yol açabileceği ifade edilmektedir. Bireyin hayatı boyunca bu sekiz alandaki görevlerinin bilincinde olarak yaşamının odağında bu alanlara dikkat etmesi gerektiği vurgulanır.

Freeman (2000)'in çalışmasında uygulayıcıların, danışanlarının toplumsal cinsiyet temelli bağlamsal etkiler hakkında farkındalığını artırmada ve yeni olasılıklar yaratmada etkili buldukları Satir temelli terapötik araçlardan biri öz mandaladır. Bir uygulayıcı mandalayla, "aklımız, duygularımız, etkileşimlerimiz (ilişkilerimizi) ve kadın ve erkek bedenleri hakkında toplumsal cinsiyet temelli toplumsal kurallar nelerdir?" gibi sorular sorarak bu bölümlerin her biri hakkında cinsiyete dayalı toplumsal kuralları ortaya çıkarmaya yardımcı olmak için

kullanılmaktadır. Bu uygulayıcı daha sonra bu kurallara göre gerçekleşen “kültürel izleme” dediği şeye bakmaktadır.

Sonuç

Aile terapisi alanına yönelik feminist eleştiriler ve bu alanın feminist bilgilendirilmiş bir yaklaşımla ele alınması 1970'lerde başlamış olsa da bugün hala aile terapisi alanında yapılan feminist çalışmaların varlığı sorgulanmaktadır. Türkiye'de ise 1990'lı yıllarda başlayan aile terapisi çalışmalarında ancak 2000'lere gelindiğinde feminist yaklaşım yer bulmuştur. Ancak bu çalışmaların sayısının da çok az olduğu görülmektedir (bkz. Polat-Uluocak ve Bulut, 2011; Örsel, 2013; Sarımurat-Baydemir, 2013; Uçar vd., 2016; Kılıçer vd., 2020). Satir'in aile terapisi modelinin feminist bilgilendirilmiş bir yaklaşımla ele alındığı bu çalışma, spesifik bir modeli ele alması, modelin uygulama süreçleri ve tekniklerine dair örnekler sunması bakımından özgün niteliğe sahiptir. Çalışma Satir'in modelinin bazı temellerinin ve tekniklerinin toplumsal cinsiyet merceğiyle nasıl yorumlanabileceğine ve nasıl uyarlanabileceğine dair uygulayıcılara bir fikir sunmaktadır. Ancak elbette ki derleme çalışmasının kapsamı düşünülerek çalışmada temel noktalarda örnek sunulmaya çalışılmıştır. Virginia Satir'den yer verilen alıntılarda modelinde toplumsal cinsiyet bağlamını nasıl konumlandığına dair bilgiler öne çıkmıştır. Her ne kadar Satir'in modelinde cinsiyete merkezi yapı olarak yer vermediği ve doğrudan toplumsal cinsiyete duyarlı bir model tasarlamadığı görülse de insanların hayatlarına önemli derecede etki eden değişkenlerden biri olarak cinsiyeti gözettiği ortaya çıkmıştır. Öte yandan Satir'in çalışmalarında bireylerin deneyimlerini şekillendiren sosyal, politik, ekonomik ve tarihsel bağlamın etkilerine dikkat çektiği, toplumsal cinsiyete dayalı sosyalizasyonun ve stereotiplerin bireyler üzerindeki olumsuz etkisini gözettiği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini dikkate aldığı ortaya çıkmıştır. Çalışmada yer verilen alıntılarda Satir'in uygulamalarında özellikle terapide kadın ve erkeklere toplumsal cinsiyet rollerini ve stereotiplerini yıkma ve tam bir insan olarak kamusal ve özel alanda var olabilmek konusuna değindiği görülmüştür.

Çalışmada yer verilen örneklerde aile içindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin bireylere ve ilişkiye yansımalarının görülebilmesi ve bunların dönüşümü odağında değişim modeli aşamalarının ve tekniklerinin nasıl kullanılabileceği üzerinde durulmuştur. Bir modelin nasıl kullanılacağı terapistin yaklaşımı ile ilgilidir. Verilen örneklerde terapistlerin Satir modelini toplumsal cinsiyet merceğiyle yeniden okudukları görülmüştür. Buna göre Satir modelinde kaynaklar, fırsatlar ve özgür seçimler yapma açısından toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gözetildiği ve tam bir insan olabilmek için bu eşitsizliğin dönüştürülmesine ve eşitliğe dayalı bir yaşam ve ilişki biçiminin geliştirilmesinin amaçlandığı ifade edilebilir. Bu derleme çalışmasının sonucunda özetle Satir değişim modeli ve teknikleri toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde uygulandığında dört aşamalı bir amaç izlenmiş olacağına ulaşılmıştır. Bunlar; 1) aile içinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin görünür kılınması ve bunun farkındalık düzeyine getirilmesi, 2) kişisel olanın politik olduğu ilkesindeki gibi sorunun daha geniş bağlamını görmek, 3) bireylerin davranış ve baş etme tutumlarından başlayarak öz benliğine kadar derinleşme sağlanarak yaşadıkları süreci anlamlandırmak ve bunun kökeni aileyle olan ilişkilerle ve içselleştirilmiş stereotiplerle olan bağlantısının kurulması 4) bu bağlantının sonucunda kişilerin kendisiyle ve diğerleriyle olan ilişkilerinde toplumsal cinsiyet stereotiplerini yıkma, toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde bütüncül olarak dönüşüm sağlayabilme, özgürleşme ve güçlenme.

Satir'in aile terapisi modeli doğrultusunda yapılan bu çalışma, Türkiye'de aile terapisi alanında az sayıda bulunan feminist literatüre katkı sağlamaktadır. Yapılan literatür çalışmasında terapi eğitimlerinin bir parçası olarak toplumsal cinsiyet bağlamının ele alınmasının ve toplumsal cinsiyete duyarlı terapötik süreç üzerine daha fazla sayıda araştırma çalışmalarının yapılmasının gerekli olduğu görülmüştür.

Kaynakça

- Akgül-Gök, F., ve İl, S. (2017). Evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansımaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 523-533. doi: 10.17719/jisr.20175434616
- Banmen, J. (1986). Virginia Satir's family therapy model. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 42(4), 480-492.
- Banmen, J. (2002). The Satir model: Yesterday and today. *Contemporary Family Therapy*, 24, 7-22. doi: 10.1023/A:1014365304082
- Banmen, J. (2009). Satir model developmental phases. *The Satir Journal*, 3(1), 14-19.
- Baron, S. (2009). Metaphor and the satir therapist. *The Satir Journal*, 3(1), 49-60.
- Carr, A. (2006). Family therapy. concept, process and practice. John Wiley & Sons Ltd. England.
- Cheung, M. (1997). Social construction theory and the satir model: Toward a synthesis. *American Journal of Family Therapy*, 25(4), 331-343. doi: 10.1080/01926189708251077
- Durak, E.Ş. ve Fıfşiloğlu, H. (2007). Film analizi yöntemi ile virginia satir aile terapisi yaklaşımına bir bakış. *Türk Psikoloji Yazıları 2007*, 10(20), 43-62.
- Featherstone, V. (1996). A feminist critique of family therapy. *Counselling Psychology Quarterly*, 9(1), 15-23. doi: 10.1080/09515079608256349
- Freeman, M. L. (1999). Gender matters in the Satir growth model. *American Journal of Family Therapy*, 27(4), 345-363. doi: 10.1080/019261899261907
- Freeman, M. L. (2000). Incorporating gender issues in practice with the Satir growth model. *Families in Society*, 81(3), 256-268. doi: 10.1606/1044-3894.1017
- Goodrich, T. J., ve Silverstein, L. B. (2005). Now you see it, now you don't: Feminist training in family therapy. *Family Process*, 44(3), 267-281. doi: 10.1111/j.1545-5300.2005.00059.x
- Kılıçer, B., Naşit Gurcag, S., Civan, A., Akyıl, Y., & Prouty, A. M. (2020). Feminist Family Therapy in Turkey: Experiences of Couple and Family Therapists. *Journal of Feminist Family Therapy*, 1-26. doi: 10.1080/08952833.2020.1848053
- Luepnitz, D. A. (1988). *The family interpreted: Feminist theorf in clinical practice*. New York: Basic Books, Inc.
- Lum, W. (2002). The use of self of the therapist. *Contemporary family therapy*, 24(1), 181-197.
- Lum, W. (2008). Therapistis' experience using Satir's personel iceberg metaphor. *The Satir Journal*, 2(2), 45-88.
- Örsel, S. (2013). Toplumsal cinsiyet ve aile terapileri. *Türkiye Klinikleri Psikiyatri-Özel Dergisi*, 6(1), 55-60.
- Piddocke, S. (2010). The Self: Reflections on its nature and structure according to the Satir Model. *Satir Journal*, 4(1), 109-154.
- Pilalis, J. ve Anderton, J. (1986). Feminism and family therapy-a possible meeting point. *Journal of Family Therapy*, 8(2), 99-114. doi: 10.1046/j..1986.00708.x
- Polat Uluocak, G. ve Bulut, I. (2011). Aile terapilerinin feminist teori açısından incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 24(24), 9-24.
- Sarımurat-Baydemir, N. (2013). Kadın duyarlı çift terapisi. İçinde S. Yüksel, L. Gülseren, & A. D. Basterzi (Eds.), *Kadınların yaşamı ve kadın ruh sağlığı* (s. 587-594). Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.
- Satir, V. (1983). *Conjoint family therapy* (3rd ed.). Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.

- Satir, V. (2001). *İnsan Yaratmak* (S. Yeniçeri Çev.). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Satir, V., Banmen, J., Gerber, J., ve Gomori, M, (1991). *The Satir model: The family and beyond*. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.
- Sayles, C. (2002). Transformational change-Based on the model of Virginia Satir. *Contemporary Family Therapy*, 24, 93–109. doi: 10.1023/A:1014325722738
- Smith, S. (2002). Transformations in therapeutic practice. *Contemporary Family Therapy*, 24, 111–128. doi: 10.10 23/A:101437706808
- Uçar, S., Yıldız, Y., Dursun-Bilgin, M., ve Bastemur, S. (2016). Turkish counselors' perspectives toward feminist therapy. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 217, 1176-1184. doi: 10.1016/j.sbspro.2016.02.139
- Wretman, C. J. (2015). Saving Satir: Contemporary perspectives on the change process model. *Social work*, 61(1), 61-68. doi: 10.1093/sw/swv056

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

ARAŞTIRMACININ MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

Yazar katkı oranı : % 100